

UUSI TESTAMENTTI REFORMAATION JUHLAVUOTENA Kolmas katsaus 2.4.2017 Tuiran kirkossa

Iankaikkinen uhri kaikkien puolesta

Nimettömän kirjeen kehotuksen sana Lakiin viitaten

10	6.-10.3.	Heprealaisille	1-5
11	13-17.3.		6-9
12	20-24.3.		10-13

Paavalin opetuksia Lakiin viitaten

13	27-31.3	Galatiaan	1-6
14	3-7.4.	1. Korinttiin	1-5
15	10-13.4.		6-9
16	17-21.4.		10-16
17	24-28.4.	2. Korinttiin	1-4
18	2-5.5.		5-8

Voitto kuolemasta ja synnistä

Pitkäperjantai erotti Jeesuksen vastustajat hänen ystävistään. Vastustajat saattoivat pitää Jeesuksen ristiinnaulitsemista voittonaan ja katsoa asian loppuun käsitellyksi. Monet juutalaiset kuuluivat kuitenkin Jeesuksen ystäviin. He olivat toivottaneet Jeesuksen Voideltuna tervetulleeksi pääsiäisenä Jerusalemiin ja juhlineet häntä Daavidin poikana, joka syrjäyttää väärät vallanpitäjät. He olivat jälleen pettyneet niin kuin ennenkin, kun joku lupaava johtajahahmo oli herättänyt toiveita paremmasta tulevaisuudesta. Jeesuksen opetuslapset olivat hajaantuneet yölliseen Getsemanen puutarhaan ja edelleen Öljymäelle täysikuun valaistessa heidän pakoan. Evankeliumi ei kerro, pystyivätkö he viettämään Lain mukaista pääsiäisateriaakaan, kun heidän ajatuksiaan hallitsi heidän teurastettu pääsiäislampaansa, ristiinnaulittu Jeesus.

Juutalaisen suruajan kuluessa opetuslapset toipuivat alkujärkytyksestään. Kun seitsemän viikon kuluttua pyhiinvaeltajat kokoontuivat taas kaukaisia maita myöten Jerusalemiin, he kuuluivat suuren uutisen Voidellun ristiinnaulitsemisesta, Jeesuksen tyhjältä haudasta ja hänen ilmestymisestään kuolleista nousseena.

Jeesuksen läheinen suhde opetuslapsiin oli heikentänyt omaisten yhteyksiä häneen mutta ei katkaissut niitä kokonaan. Uudessa tilanteessa opetuslapset ja omaiset muodostivat yhdessä alkuseurakunnan ytimen. Sen jäsenet liitti toisiinsa lyhyt uskontunnustus Voidellusta Jeesuksesta:

Jeshua hu haMashiah

ישוע הוא המשיח

Koska hepreassa tällaisessa lauseessa ei käytetä aikamuodossa olevaa verbiä, nämä sanat sisältävät kaikki aikamuodot: Jeesus oli Voideltu – Jeesus on Voideltu – Jeesus on tulevaisuudessa Voideltu – Jeesus on iankaikkinen Voideltu. Noudattamalla Jumalan antamaa Lakia ne, jotka liittyivät tähän tunnustukseen, osoittivat kuuluvansa Jumalan valtakunnan puolelle. He pysyivät Jerusalemin temppelin yhteydessä rukoilemalla temppelissä ja osallistumalla sen jumalanpalveluselämään, vaikka heitä voitiin temppelissä vieroksua.

Alkuseurakunnan usko Voideltuun Jeesukseen kävi kiusalliseksi juutalaisen yhteisön virallisille johtajille, sillä alkuseurakunta levitti tätä uskoa jopa kaukaisissa maissa hajaannuksessa elävien juutalaisten keskuuteen. Alkuseurakunnan lähettäjinä eli apostoleina toimivat Jeesuksen opetuslapset. Heidän sanomansa näkyy Pietarin kirjeissä, joissa esiintyvät useimmat Jeesukseen liittyvät Apostolisen uskontunnustuksen toisen kappaleen kohdat Jumalan Pojasta. Rahalahjat Jerusalemin alkuseurakunnalle tukivat sen elämää ja antoivat sille Jumalan kansan varjohallituksen luonteen.

Jeesuksen vangitseminen Getsemanessa toi jo esiin yhden piirteen Jeesuksen kärsimyksessä ja ristinkuolemassa: Hän kuoli omiensa puolesta. Opetuslapset pääsivät poistumaan, ja vain Jeesus vangittiin, tuomittiin ja teloitettiin. Filosofiaan ja teologiaan syvästi perehtynyt Heprealaiskirjeen kirjoittaja, todennäköisesti Apollos, opettaa Lain ja Profeettojen eli Vanhan testamentin perustalla vielä suuremman lahjan. Jeesus ei kuolemallaan vain pelastanut seuraajansa kuolemasta vaan lunasti kaikki ihmiset synnin vallasta. Jumalan pelastushistoria huipentuu Jumalan Pojan viattomaan kuolemaan. Jeesuksen kutsumukseen Voideltuna kuului palveleminen profeettana ja kuninkaana, mutta sen lisäksi myös toiminta ylimmäisenä pappina. Tämän viran Jeesus on täyttänyt uhraamalla itsensä iankaikkiseksi syntiuhriksi kaikkien ihmisten puolesta. Tähän liittyvä oppi sovitukselta ja lunastuksesta vie meidät niin syväisiin pohdintoihin, että kuuluisimmat teologit eivät ole päässeet yksimielisyyteen, millä sanoilla se tulee ilmaista. Sekä teologit että virsirunoilijat todistavat kuitenkin, että Jeesuksen ristinkuolema antaa meille syntisille ihmiselle Jumalan armon ja anteeksiannon. Emme ole enää riippuvaisia siitä yhteydestä, jonka jumalanpalvelus Jerusalemin temppelissä loi Jumalan ja hänen kansansa välille. Sekä kuoleman että synnin valta on kukistettu Golgatalla, ja uhratessaan itsensä Jumalan Poika palvelee kaikkien kansojen jäseniä – ei vain juutalaisia – ja kaikkien aikojen ihmisiä – ei vain aikalaisiaan.

Laki ja Jeesuksen seuraajat

Ennen reformaatiota

Jeesuksen sanat esimerkiksi Vuorisaarnassa osoittavat, että Jumalan valtakuntaan kuuluu Jumalan antaman Lain noudattaminen. Jos alkuseurakunta olisi luopunut Laista, se olisi irtautunut omasta kansastaan ja samalla Abrahamin, Iisakin ja Jaakobin Jumalasta. Niinpä Jerusalemin alkuseurakunnassa seurattiin tarkoin Lakia, ja tämä antoi puitteet sille, että Jeesus tunnustettiin Jumalan Voidelluksi, josta Laki, Profeetat ja Kirjoitukset puhuvat.

Syyrian Antiokiassa Pietari, Barnabas ja Paavali sopeutuivat paikallisiin oloihin ja aterioivat yhdessä pakanuudesta kääntyneiden kanssa. Kun Jerusalemita tulleet alkuseurakunnan jäsenet kävivät Antiokiassa, he noudattivat Lain määräyksiä yhtä huolellisesti kuin juutalaisissa Jerusalemissa. Pietari ja Barnabas hylkäsivät silloin ateriyhteyden paikallisten kanssa ja alkoivat aterioida pelkästään juutalaisten kanssa.

Paavali vastusti jyrkästi myötäilemistä milloin paikallisten seurakuntalaisten ja milloin Jerusalemita tulleiden vierailijoiden mukaan ja vaati tiukkaa periaatteellista ratkaisua. Hän ei hyväksynyt sellaista ratkaisua, että pakanuudesta kääntyneiden pitäisi noudattaa juutalaisten Lakia ympärileikkauksesta alkaen, jotta he pääsisivät samaan pöytään juutalaisten kanssa. Hankalalta tuntui sekin, että myös ympärileikkaamattomien pitäisi syödä juutalaista rituaalisesti puhdasta kosher-ruokaa. Helposti ei aterioiminen onnistuisi silloinkaan, jos yhteisille aterioille juutalaisille osallistujille pitäisi valmistaa erikseen kosher-annokset, niin kuin nykyisin lentomatikustajille. Vaikea pulma osoittaa, että Lain noudattaminen kyllä yhdistää juutalaisia mutta erottaa kaikista muista. Paavali ei tarjoa yksityiskohtaista ratkaisua sille, miten ongelma pitäisi ratkaista. Tilanne

Antiokiassa ennakoi kristillisen kirkon irtautumista juutalaisesta synagogasta. Tällöin ne juutalaiset, jotka tunnustavat Jeesuksen Voidelluksi, joutuvat kahden tulen väliin.

Yhden sukupolven ajan alkuseurakunnan synnyn jälkeen Jerusalemin temppeli kokosi vielä juutalaisia pyhiinvaellusjuhlille, ja apostolit veivät sanomaa muihin maihin. Näin Jerusalemin alkuseurakunta piti yhteyttä eri suuntiin, ja sen asema keskipisteenä vahvisti muualla olevien seurakuntien yhteenkuuluvuutta. Jerusalemin kaupungin ja sen temppelin merkitys kokoavana voimana päättyi, kun roomalaiset valloittivat kaupungin ja hävittivät temppelin vuonna 70 ja täydensivät juutalaisten tappion kukistamalla toisen kapinan 60 vuotta myöhemmin.

Kun jollakin alueella ilmeni ongelmia Jerusalemin tuhon jälkeen, kyseisen alueen piispat saattoivat pitää kokouksen eli synodin, jossa asia pyrittiin ratkaisemaan. Kun kristinusko oli tullut 300-luvulla ensin sallituksi ja vähän myöhemmin koko Rooman keisarikunnan valtiouskonnoksi, alettiin järjestää valtakunnan synodeja. Niitä kutsuttiin ekumeenisiksi eli koko maanpiiriä koskeviksi, vaikka ne keräsivät osanottajia erityisesti keisarikunnan alueelta, keisari saattoi vaikuttaa niiden kulkuun ja kielenä käytettiin kreikkaa. Tällaisten kokousten määräyksistä ja säännöistä sekä muista arvovaltaisista säännöksistä muodostui ensimmäisellä vuosituhannella kreikankielinen ortodoksisen kirkon kanonien peruskokoelma. Näin muodostui Vanhaa ja Uutta testamenttia täydentämään omaa kristillistä lakia kirkkoa varten. Samaan aikaan juutalaiset kirjanoppineet kokosivat Vanhan testamentin Lain täydennykseksi suullista perimätietoa kokoelmaksi, joka sain nimen Talmud.

Ortodoksinen kirkko toimi aluksi pääasiassa Rooman keisarikunnan rajojen sisäpuolella. Länsi-Euroopassa jouduttiin erilaiseen tilanteeseen, kun kansainvaellukset vyöryivät yli keisarikunnan rajojen. Konstantinopolin vallan murruttua Länsi-Euroopassa, Rooman piispan eli paavin johtamasta katolisesta kirkosta tuli ylikansallinen voima. Se kehitti omaa latinankielistä lainsäädäntöään läpi keskiajan. Tämä kanoninen laki säätelä keisarikunnan perintönä jääneen roomalaisen oikeuden rinnalla kirkon ja kansan oikeuksia ja velvollisuuksia läntisen Euroopan kansojen keskuudessa. Kun lähetystyö edistyi, kansa toisensa jälkeen liittyi kirkkoon myös Saksassa ja Pohjoismaissa keisarikunnan vanhojen rajojen ulkopuolella

Luterilaiset

Kun Martti Luther poltti paavin kirjeen, jossa tämä julisti hänet kirkonkiroukseen, hän heitti samaan rovioon latinankielisen kanonisen lain. Luterilaisiin Tunnustuskirjoihin otetut kirjoitukset korostavat luterilaisten opettavan samalla tavalla kuin Raamattu ja kirkkoisät, mutta luterilaiset hylkäsivät kirkon vuosisatoja jatkuneen hallinnon ja lainsäädännön samalla kuin monet keskiajalla syntyneet opin ja jumalanpalveluksen perinteet. Luther kiisti sekä paavin että kirkolliskokouksen erehtymättömyyden ja korosti Raamatun arvovaltaa.

Kun Luther nousi vastustamaan aneisiin liittyviä väärinkäytöksiä, hän löysi tukea erityisesti apostoli Paavalin kirjoituksista, joissa tämä puolustaa evankeliumin tuomaa vapautta lain orjuudesta. Luterilaisessa opetuksessa esimerkiksi Lutherin Vähään katekismukseen liitettyssä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon katekismuksessa opetetaan, että Jumalan sana on lakia ja evankeliumia. Tällöin laki saa eri merkityksen kuin Paavalin aikana. Kun laista näin tulee käsite, ei ajatella, että Paavali puhuu Laista ja tarkoittaa tällä Viittä Mooseksen kirjaa. Ensimmäisellä vuosisadalla selviteltiin aivan käytännöllistä kysymystä, missä määrin Viiden Mooseksen kirjan laki eli Toora sitoo muista kansoista tulleita käännyttäjiä ja kannattaako se lukea ääneen uuden liiton seurakunnan jumalanpalveluksessa.

Olen pyrkinyt selventämään eroa Mooseksen lain ja muun lain välillä kirjoittamalla Lain isolla alkukirjaimella, kun se tarkoittaa nimenomaan Mooseksen lakia, siis: Mooseksen laki = Toora = Viisi Mooseksen kirjaa = Laki.

Paavalin kirjoitukset sisältävät paljon sellaista, mikä lain ja evankeliumin vastakkainasettelussa kuuluu lain piiriin, vaikka hän tiukasti vastusti pakanuudesta kääntyneiden sitomista Mooseksen lain noudattamiseen. Luterilaiset itse saattoivat 1600-luvulla miettiä tuleeko oikeustapauksissa etsiä ratkaisua Mooseksen laista vai Ruotsin valtakunnan laista. Virallisesti Mooseksen laki jäi Ruotsin kuningaskunnassa syrjään, mutta sen viimeisiä jäänteitä on karsittu Suomen laeista vielä meidän elinaikanamme.

Periaatteessa luterilaiset ajattelevat, että Lain siveelliset ohjeet näyttävät meillekin oikeaa tietä, jota tosin emme pysty synnittöminä vaeltamaan, mutta muuten Laki koskee vain juutalaisia. Koska Luther korosti sitä, että Jumalan rakkaus ja hyvä sanoma hänen pelastusteoistaan saavat ihmisen toimimaan oikein, hän aloitti kymmenen käskyn selitykset sanoilla: ”Meidän tulee niin pelätä ja rakastaa Jumalaa, että...” Siis rakkauden ja Jumalan kunnioittamisen pitäisi ohjata elämässä oikeaan.

Uuden ajan kirkot ja vapaaseurakunnat

Herätyskristillisyydestä käytetään englannissa nimitystä *evangelical*. Sitä vastaa muodollisesti suomen sana evankelinen, joka on suomessa saanut toisenlaisen sävyn, kun se usein viittaa 1800-luvulla syntyneeseen herätysliikkeeseen. Saksassa taas sanaa *evangelisch* käytetään, kun tarkoitetaan yhdessä luterilaisia ja reformoituja erotukseksi katolisista.

Nykyisin on laajalle levinnyt raamatullinen herätyskristillisuus, jossa tavoitellaan Raamatusta löytyvää **kristillisen elämän ihannetta**. Uskovaisten yhteishenkeä vahvistaa se, että noudatetaan samaa elämäntapaa. Tällöin Paavalin kirjeistä ja muista Uuden testamentin kirjoituksista otetaan käskyjä ja neuvoja, joita ei ole saatu Viidestä Mooseksen kirjasta eli Laista. Niihin sisältyy kuitenkin ajatus, että niiden seuraaminen tuo ansioita ja menestystä kuten kuuliaisuus Laille Vanhassa testamentissa. Esimerkiksi Galatalaiskirjeen lopussa Paavali antaa kehotuksia: ”Kantakaa toistenne taakkoja, niin te toteutatte Kristuksen lain.” ”Meidän ei pidä väsyä tekemään hyvää, jos emme hellitä, saamme aikanaan korjata sadon.”

Vanhurskauttaminen

Uskonpuhdistuksen aikana nousi kiistan aiheeksi, mitä ihmisen pitää tehdä, että hän kelpaisi Jumalalle. Roomalaiskatolisessa kirkossa opetettiin, että tähän tavoitteeseen pääsemiseksi ihmistä hoidetaan kirkossa, ja näin hänestä tulee aina vanhurskaampi ja vanhurskaampi. Martti Luther tahtoi edetä tällä tavoin, mutta huomasi, että huolimatta synnintunnustuksistaan, saamistaan synninpäästöistä sekä hyvitysteoistaan ja kaikista harjoituksistaan hän ei edistynyt vanhurskauden tiellä. Hän ei kokenut, että Jumala olisi tehnyt häntä vanhurskaammaksi, merkitsihän **latinan** sana ”justificare” eli suomeksi ”vanhurskauttaa” juuri **vanhurskaaksi tekemistä**.

Lutherille ei tuonut helpotusta vanhurskauttamista tarkoittava kreikankielisen Raamatun sana, vaikka hän muuten piti alkukielistä kreikkalaista Uutta testamenttia arvokkaampana kuin sen latinankielistä käännöstä. **Kreikassa** vanhurskauttamista vastaava sana merkitsee usein **tuomitsemista, rankaisemista** ja jopa **kostamista**. Ortodoksit eivät puhukaan syntisen vanhurskauttamisesta vaan heidän mukaansa kilvoittelevan kristityn elämän päämäärä on ”jumalallistuminen”. Tämä tarkoittaa edistymistä kohti parempaa kuten roomalaiskatolisilla, ja ortodokseilla se tähtää siihen, että ihminen kasvaa ja kehittyy kohti Jumalan kaltaisuutta.

Raamatun heprealainen alkuteksti avaa toisenlaisen näkymän. **Hepreassa** puhutaan vanhurskauttamisesta, kun tuomari julistaa syytetyn vapaaksi. Sananlaskujen mukaan se voi tapahtua vain silloin, kun syytös on aiheeton, ja näin syytön ihminen ei joudu tuomituksi. Luther käsitti tätä taustaa vasten Jumalan suuren lahjan, että Jeesuksen ristinkuoleman perusteella Jumala **julistaa** syntisen **vanhurskaaksi**. Jeesus on kärsinyt sen rangaistuksen, minkä me olemme synneillämme ansainneet, ja me olemme päässeet vapaaksi Jumalan tuomiosta. Roomalaiskatolisten ja luterilaisten julistus siitä, että näiden kahden vanhurskauttamisopin välillä ei vallitse ristiriitaa, ei poista sitä, että kummassakin lähtökohta on ollut erilainen ja että katolinen vanhurskauttamisoppi ahdisti Lutheria epätoivon porteille asti.

Suomen sana ”vanhurskauttaminen” jää monella kaanaankieleksi, jonka ymmärtävät vain hengellisen puheenparren oppineet – jos hekään. Sana ”vanhurskas” tarkoittaa kelpo ihmistä eli sellaista, joka kelpaa Jumalalle. Yksikertainen kaavio voi havainnollistaa, miten vanhurskauttaminen tapahtuu:

<u>kelpo</u>	<u>vanhurskas</u>
kelpuuttaa	vanhurskauttaa

Kelpuuttaminen riippuu kelpuuttavan ihmisen päätöksestä. Hän voi kelpuuttaa ala-arvoisen suorituksen jostakin erityisestä syystä. Samalla tavalla Jumala poikansa ristinkuoleman vuoksi vanhurskauttaa syntisen ihmisen eli julistaa hänet vapaaksi syytöksestä. Näin ihmisen vanhurskauttaminen riippuu kokonaan Jumalan armosta eikä ihmisen omista suorituksista.

Kaikkivaltiaan Jumalan armopäätös tulee hepreassa vanhurskauttamista tarkoittavassa sanassa aivan yllättävällä tavalla esiin, sillä muissa heprean sanoissa samanlainen taiputusmuoto merkitsee ominaisuuden lisääntymistä. Näin pitkää pidennetään, leveää levennetään ja vanhaa vanhennetaan, mutta vanhurskauttamisessa ihmistä ei tehdä vanhurskaammaksi vaan kaikki riippuu vanhurskauttavan tuomarin päätöksestä. Lutherin työtoverin Filip Melanktonin isoeno maineikas oppinut Johannes Reuchlin kuului ensimmäisiin kristittyihin heprean taitajiin. Näin Wittenbergin teologit saivat hyvät edellytykset tajuta vanhurskauttamisen alkuperäinen merkitys Raamatun kielessä ja miten merkitys oli muuttunut latinalaisella kielialueella. Se oli alkanut tarkoittaa kehitystä, miten vanhurskaasta tulee entistä vanhurskaampi. Tällaista edistymistä katolinen kirkko pyrki tukemaan.

Usko ja toivo

Kun puhutaan kolmesta suuresta eli uskosta, toivosta ja rakkaudesta, Heprealaiskirje rohkaisee käsittelemään uskoa ja toivoa samalla kertaa. Uskon määritelmässä nämä kaksi liittyvät läheisesti toisiinsa: ”Mutta usko on luja luottamus siihen, mitä toivotaan, ojentautuminen sen mukaan, mikä ei näy.” (1938) ”Usko on sen todellisuutta, mitä toivotaan, sen näkemistä, mitä ei nähdä.” (1992) Tällainen usko ohjaa ihmisen toimintaa, ja tässä yhteydessä se tarkoittaa luottamista Jumalaan vaikeuksien keskellä, vaikka monet seikat uhkaavat tehdä toivon tyhjäksi.

Toisenlaista uskoa tarkoitetaan silloin, kun mielipidetiedustelussa kysytään, uskooko vastaaja niin kuin kirkko opettaa. Tällöin tarkoitetaan tiettyjen opinlauseiden totena pitämistä. Tämä kahdenlaisen uskon erottaminen toisistaan näkyy havainnollisesti, kun verrataan toisiinsa Apostolisen uskontunnustuksen alkua ja loppua. Aluksi lausutaan: ”Minä uskon Jumalaan, Isään, Kaikkivaltiaaseen, taivaan ja maan Luojaan... Tunnustus päättyy: ”... ruumiin ylösnousemisen ja iankaikkisen elämän.” Aluksi puhutaan luottamisesta **henkilöön**, siis Jumalaan, lopussa pidetään totena **asioita** eli ruumiin ylösnousemista ja iankaikkista elämää. Vanhan testamentin alkukielen heprean sana painottuu luottamiseen. Tämä sävy tulee näkyviin sekä Jaakobin kirjeessä että Heprealaiskirjeessä. Niissä valitun kansan jäsen tottelee kuuliaisesti Jumalaa, koska hän luottaa tähän ja tämän lupauksiin. Hän tunnustaa kuuluvansa Jumalan kansaan noudattamalla Lakia.

Kun sanoma Jeesuksesta on ylittänyt juutalaisen kansan rajat, muodostuu uuden liiton yhteisö, jonka jäseniä liittyy toisiinsa **yhteinen usko eikä yhteinen elämäntapa**. Sekä alkuseurakuntaan liittyneet juutalaiset että pakanuudesta kääntyneet muiden kansojen jäsenet tunnustavat uskossa **Jumalan Isäksi ja Jeesuksen Pojaksi**. Juutalaisten tulee noudattaa edelleen Lain määräyksiä, ja muita varten Paavali antaa kirjeissään runsaasti ohjeita siveellisestä elämästä. Hyvään sanomaan uskoo se, joka luottaa Jumalan armoon Pojassaan.

Rakkaus

Vanha testamentti

Hepreassa käytetään samaa sanaa rakkaudesta monessa erilaisessa yhteydessä. Se voi tarkoittaa tunnetta Jumalan ja ihmisen, miehen ja naisen, vanhempien ja lasten tai isännän ja palvelijan välillä. Sitä voidaan käyttää vieläpä ihmisen kiintymyksestä tavarahan tai asioihin. Tällainen rakkaus tarkoittaa voimakasta tunnetta, jonka vaihtoehtona tai vastakohtana esiintyy viha. Näin rakkaus voi ilmetä perhesiteitä vahvistavana tunteena, voimakkaana intohimona, joka johtaa raiskaukseen, tai kestävästä ystävyystenä ja aseveljeytenä, joita lujittavat yhdessä koetut vaaralliset taistelut.

Laulujen laulussa puhutaan tunteellisesti sulhasen ja morsiamen välisestä palavasta rakkaudesta, joka odottaa täyttymystään. Samoin kerrotaan, miten puoliset rakastavat toisiaan, esimerkiksi Jaakob Raakelia, mutta hepreassa ei puhuta rakastelemisesta samalla tavalla kuin suomessa. Ensimmäinen suomalainen raamatunkäännös siirtää kirjaimellisesti heprean sanonnan suomeen ja sanoo: ” Ja Adam tunsu emäntänsä Hewan, hän tuli raskaaksi, ja synnytti Cainin.” Nykyisessä käännöksessä sama kohta on suomennettu asialliseen sävyyn: ”Mies yhtyi vaimoonsa Eevaan, ja Eeva tuli raskaaksi ja synnytti Kainin.” Jumala lupaa kantaisille siunauksen, joka ilmenee siinä, että suku jatkuu vuosituhannesta toiseen. Aikaisempien sukupolvien kunnioittaminen antaa hyvän suunnan nousevan sukupolven elämälle. Keskinäinen rakkaus ja oikeiden asioiden rakastaminen johtavat kansan valoisaan tulevaisuuteen. Ongelmaksi jää Laissa se, että samoin kuin sen käskyt velvoittavat vain omaa kansaa, myös rakkaus kohdistuu erityisesti omiin ja ulkopuoliset koetaan vastustajiksi ja vihollisiksi.

Ilman muuta Raamattu lähtee siitä, että Jumala on luonut ihmisen mieheksi ja naiseksi aivan kuten meille tutut eläimet uros- ja naaraspuolisiksi, esimerkiksi ori ja tamma tai kukko ja kana. Mooseksen laki tuntee senkin mahdollisuuden, että mies makaa toisen miehen kanssa samalla tavalla kuin mies naisen kanssa. Tämä rinnastetaan sukurutsaukseen, aviorikokseen ja eläimeen sekaantumiseen. Suuri juutalainen hakuteos väittää, että homoseksuaalisuus ei ole ollut ongelma juutalaisille, koska sitä ei tunneta heidän keskuudessaan. Nykyisin tosin kerrotaan sen puolesta järjestetyn mielenosoituksia Israelissakin.

Vanhasta kirjallisuudesta tunnetaan sellainenkin kertomus, että osa ihmistä on luotu rakastamaan samaa sukupuolta. Tällainen luomiskertomus sisältyy Platonin teokseen *Pidot*, jossa ateenalaiset julkisuuden henkilöt keskustelevat juomingeissa rakkaudesta. Kuuluisa huvinäytelmien kirjoittaja Aristofanes sanoo, että aluksi eli kolmenlaisia ihmisiä. Muutamat koostuivat kahdesta naisesta, toiset kahdesta miehestä ja kolmannet miehestä ja naisesta. Koska nämä yhdistelmät olivat voimakkaita ja uhkasivat jumalien valtaa, Zeus halkaisi ne. Tämän jälkeen kukin on hakenut omaa puoliskoaan, ja näin on ihmisistä tullut lesboja, homoja ja heteroita. En tiedä, onko pilailija Aristofanes kuullut tämän kertomuksen joltakin toiselta vai itse sepittänyt sen, kun hänen vuoronsa tuli kehua juomingeissa rakkauden jumalaa Erosta.

Uusi testamentti

Agape

Vanhalle testamentille ominainen perhe-elämän arvostus saa Uudessa testamentissa uuden ulottuvuuden. Erityisesti ”rakkauden apostoli” Johannes puhuu usein Jumalasta Isänä, samoin Matteus Vuorisaarnassa. Kun puhutaan rakkaudesta, sanomasta huokuu Jeesuksen luottamus taivaallista Isäänsä kohtaan ja Jumalan rakkaus hänen omaa Poikaansa ja meitä hänen lapsiaan kohtaan. Jumalan rakkaudesta lapsiaan kohtaan seuraa myös seurakunnan jäsenten keskinäinen veljellinen ja sisarellinen rakkaus. Sitä vastaa Uuden testamentin alkukielessä kreikassa sana *agape*. Se tarkoittaa jaloa tunnetta, joka saa ihmisen toimimaan Jumalan tahdon mukaisesti, ja joka kohoo arvossa toivon ja uskonkin yläpuolelle. Näin Jumala rakastaa omaa Poikaansa ja kaikkia ihmisiä. Näin hän myös kutsuu ihmisiä rakastamaan toisiaan. Jeesus kohdistaa tässä sanansa erityisesti opetuslapsiinsa, jotta nämä rakastaisivat toisiaan eivätkä sortuisi eripuraisiksi. Tällainen rakkaus on avointa ja rajoittamatonta, se kohdistuu keneen lähimmäiseen tahansa.

Agapeesta on tullut aivan vakionimitys yhteiselle rakkaudenateriallekin seurakunnan kokoontumisissa. Kristilliselle seurakunnalle sanotaan olevan ominaista, että aina jotain syödään ja juodaan, kun kokoonnutaan. Yhteinen ateria osoittaa havainnollisesti perheyhteyden. Se osoittaa myös, miten rakastava ihminen ei vaadi kaikkea itselle vaan jakaa lähimmäiselleen kuin perheessä ainakin.

Filia

Toinen rakkautta tarkoittava kreikan sana *filia* viittaa ystävyyteen. Sana *filia* kuvaa *agapen* rinnalla taivaallisen Isän rakkautta Poikaan ja tämän opetuslapsiin, Jeesuksen tunnetta opetuslapsiaan ja Lasarusta kohtaan ja vastavuoroisesti opetuslasten suhdetta Jeesukseen. Sitä esiintyy myös maailmassa, kun maailma rakastaa omiaan mutta vihaa Jeesusta ja tämän opetuslapsia. Tällainen rakkaus on avointa ja toteutuu usein rajatusta ryhmässä.

Eros

Uuden testamentin kielessä kreikassa tunnetaan myös sana *éros*, josta on johdettu suomen sana erotiikka. Siitä puhuttaessa ajatellaan rakastavan kaipaavan, haluavan tai aivan himoitsevan toista ihmistä itselleen tai jotakin muuta omakseen. Platonin Pidoissa pöytävieraat ajattelevat juuri tällaista rakkautta, ja erotiikasta puhuu Aristofanes kuvatessaan homojen, lesbojen ja heteroiden keskinäistä suhdetta. mutta sana *eros* ei lainkaan esiinny Uuden testamentin alkutekstissä. Kreikankieliset juutalaiset pitivät rakkauden jumala Erosta perivihollisena, sille rakkaudelle, josta he käyttivät sanaa *agape*. Tällainen rakkaus on rajoitettua ja suuntautuu tiettyyn kohteeseen.

Eros, agape ja perhe-elämä

Suomalaista keskustelua häiritsee se, että suomen kielessä ne kaksi aivan erilaista ja itse asiassa vastakkaista käsitettä, joista kreikkalaiset käyttivät kahta eri sanaa *eros* ja *agape*, sisältyvät samaan suomen kielen sanaan, kun kummankin suomennokseksi annetaan rakkaus. Tällöin voidaan aivan huomaamatta liukua toisen parasta ajattelevasta, uhrautuvasta lähimmäisenrakkaudesta nautintoa kaipaavaan, tavoittelevaan ja himoitsevaan rakkauteen. Järkevä keskustelu rakastamisesta käy mahdottomaksi, ellei näiden kahden rakkauden välistä eroa tunnusteta suomea puhuttaessa. Esimerkiksi suomen lause ”Jumala on rakkaus.” viittaa palvelevaan ja uhrautuvaan *agape*-rakkauteen eikä suinkaan eroottiseen rakkauteen, samoin kaikki Uuden testamentin lauseet, jotka puhuvat kauniisti ihmisten välisestä rakkaudesta.

Evankeliumissa Luukkaan mukaan ihmisen sukuluettelo etenee taaksepäin niin kauas, että lopulta päästään Aadamiin, jonka isä on Jumala, hänen luojansa. Syntiinlankeemuksessa tämä läheinen suhde on mennyt pilalle, mutta Jeesus uutena Adamina sovittaa kaiken. Jeesuksessa

kohtaamme Jumalan rakkauden, ja Jumalan Poikana hän antaa opetuslapsilleen mahdollisuuden alkaa uusi elämä Jumalan lapsina ja Jumalan ainoan Pojan jäseninä. Jumalan rakkaudesta ihmisiä kohtaan kumpuaa toisaalta meidän vastarakkaudemme Jumalaa kohtaan ja toisaalta rakkaudemme lähimmäisiä kohtaan. Kun tunnustamme Jumalan Isäksemme, me tunnustamme toiset veljiksemme ja sisariksemme. Kuolleista nousseen Jumalan Pojan jäseninä me elämme uudesti syntyneinä Jumalan perheessä ja meidät yhdistää Isäämme hänen Poikansa Henki eli Jumalan Pyhä Henki. Hän on antanut meille oikeuden tuoda anteeksiantamuksen sana niille lähimmäisillemme, jotka kärsivät syntien taakan alla.

Miehen ja vaimon rakkaudessa nämä kaksi tulevat pysyvästi yhdeksi, kun heidän välilleen muodostuu ainutlaatuinen, elinikäinen miehen ja naisen välinen suhde. Siihenkin kuuluu lähimmäisenrakkaus, kuten kaikkiin ihmissuhteisiin. Juuri tästä lähimmäisenrakkaudesta puhuu Paavali Ensimmäisen korinttilaiskirjeen kohdassa, joka usein luetaan vihkitilaisuudessa. Näin miehen ja vaimon välinen aviorakkaus sulkee kaikki muut samanlaiset suhteet pois, mutta antaa mahdollisuuden avoimeen lähimmäisenrakkauteen toisiin ihmisiin, ja tämä kohdistuu tasa-arvoisesti kaikkiin lähimmäisiin. Koska vertauskohteena käytetään Jumalan rakkautta, ihmisen rakkaus ei koskaan täytä mittaa. Siksi meille ihmisille on jäänyt mahdollisuus todeta ja tunnustaa syntimme ja näin parannusta tehden ja Jumalan armahtavaan rakkauteen luottaen jatkaa matkaa.

Vanha testamentti tähtää suoraan perheen ja suvun säilymiseen ja jatkumiseen. Uudessa testamentissa korostuu melkein päinvastoin voimakkaammin yksityisen ja yksinäisen ihmisen pelastuminen. Siinä perheetön ja lapseton ihminen saavat täyden arvon. Kuitenkin jo perhe-elämästä otettu sanasto edellyttää sitä, että sanoman vastaanottajilla on selkeä käsitys perheestä. Samalla Uusi testamentti antaa rakennusaineita onnellista perhettä varten. Ihanteeksi ei aseteta kenenkään Raamatun henkilön perhettä vaan taivaallisen Isän suhde lapsiinsa ja Jeesuksen suhde omiin opetuslapsiinsa, joita hän kutsuu veljeksi ja sisariksi. Näin Raamattu varjelee meitä siitä, että perhe tyypistyy pelkäksi parisuhteeksi ja parisuhde keskittyy erotiikan ympärille. Omaa etsivä eroottinen nautinto vieroittaa muista paitsi halun kohteesta. Oikea rakkaus yhdistää Jumalaan ja lähimmäisiin.

Uudessa testamentissa moni sanonta liittyy jokaiselle ihmiselle läheisiin perhesuhteisiin: Isä, poika, veli, sisar. Nykyisessä suomalaisessa yhteiskunnassa on purettu suvun keskinäiset siteet niin tehokkaasti, että Suomeen tulleet maahanmuuttajien vanhemmat ovat joutuneet hätään, kun heidät Suomen lakien mukaisesti karkotetaan lastensa luota synnyinmaahansa, vaikka sinne ei olisikaan jäänyt ketään lapsista heistä huolehtimaan. Samoin ulkomailta tulleiden ihmisten lapset ovat joutuneet kahden sivistyksen väliseen ristiriitaiseen tilanteeseen, kun Suomessa ei enää tunneta eikä tunnusteta perinteisiä perhearvoja.

Lämmin lähimmäisenrakkaus antaa pohjan hyvälle yhteiselle elämälle läheisten ja kaukaistenkin kanssa. Samalla yksinäisimmällekin ihmiselle tarjoutuu tilaisuus läheisiin ihmissuhteisiin Jumalan perheen jäsenenä. Veljellä ja sisarella on lähtökohdiltaan yhteistä enemmän kuin aviopuolisoilla, joiden tulee olla eri perheistä. Tätä veljien ja sisarten läheisyyttä tarjoaa seurakunta.

Herran pyhä ehtoollinen

Rooman kirkosta irtautuneiden uskonpuhdistajien rintama ei pysynyt yhtenäisenä. Kun luovuttiin roomalaiskatolisen kirkon ajatuksesta, että pappi ehtoollisella uhraa uudelleen Jumalan Pojan, piti pystyä selittämään, mitä sitten ehtoollisella tapahtuu. Sveitsiläinen Ulrich **Zwingli** piti ehtoollisen leipää ja viiniä Jeesuksen ruumiin ja veren **vertauskuvina** ja vietti ehtoollista taivaaseen nousseen Jeesuksen **muistoksi**.

Ehtoolliskäsityksessään Martti **Luther** korostaa Kristuksen todellista **lännäoloa** ehtoollisaineissa. Siunatun leivän ja viinin nauttiessaan ehtoollisella kävijä nauttii kuin Vanhan testamentin uhraaja

sen uhrin, joka on hänen puolestaan annettu. Tässä Luther viittaa Raamattuun kirjoitettuun Jeesuksen sanaan: ”Tämä **on** minun ruumiini ... tämä **on** minun vereni”.

Luther vetosi väittelyssä Zwinglin kanssa latinalaisen Raamatun sanaan. Väittelijät eivät tainneet kiinnittää huomiota siihen, että Jeesus ei suinkaan puhunut latinaa vaan arameaa ja hepreaa, eikä kummassakaan kielessä käytetä tällaisessa lauseessa lainkaan sanaa ”on”. Suomeksi voitaisiin sanoa vastaavasti: ”Tässä ruumiini, tässä vereni.” Väittelijät eivät siis olleet tässä kohdassa niin kaukana toisistaan kuin väittelyn tiimellyksessä vaikutti.

Kun kuvataan Daavidin sissiretkiä, kerrotaan, miten hän kaipaa vettä Betlehemin lähteestä. Eräät hänen sankareistaan noutavatkin henkensä kaupalla lähteen vettä. Daavid ei voikaan juoda sitä vaan sanoo edellisen hepreasta tehdyn suomennoksen (1938) mukaan:” **Onhan se niiden miesten veri**, jotka menivät sinne oman henkensä uhalla.” Uudessa suomennoksessa (1992) sama lause on käännetty: ”Tämähän **on kuin niiden miesten verta**, jotka ovat hakeneet sen henkensä uhalla.” Kumpikin käännös on siis mahdollinen. Kolmas uskonpuhdistuksen merkkimies Jean Calvin tuli lähemmäksi Lutherin ehtoolliskäsitystä kuin Zwingli, mutta ei täysin yhtynyt siihen.

Paavalin matkoja

Apostolien tekojen mukaan

Apostolien tekojen loppupuolen täyttää kuvaus Paavalin matkoista. Ensimmäisen matkansa hän suorittaa Barnabaksen kumppanina tämän kotisaarelle Kyprokseen ja Paavalin kotipuoleen Vähän-Aasian eteläosiin. Alkumatkalla heitä seuraa Barnabaksen serkku Markus.

Toisella matkalla Paavali poikkeaa Silaksen kanssa niissä Vähän Aasian seurakunnissa, joissa hän oli aikaisemmin julistanut Sanaa Barnabaksen kanssa ja jatkaa matkaa Euroopan puolelle Makedoniaan ja sieltä edelleen Kreikkaan, missä hän viipty puolitoista vuotta Korintissa. Hän palaa Efesoksen kautta Jerusalemiin.

Kolmannella matkalla Paavali viipty kolmisen vuotta Efesoksessa ja käy myös Korintissa. Neljännen matkan Paavali suorittaa vankina Roomaan. Useimmissa Raamatuissa on liitteenä hyvät kartat näiden matkojen reiteistä.

Kirjeissä mainittuja muita matkoja

Paavali suoritti muitakin matkoja kuin Apostolien teoissa mainitut. Hän kertoo kirjeissään käyneensä myös Arabiassa, Kreetalla ja Illyriassa. Vanha tieto kertoo hänen käyneen Espanjassa asti, mutta tämä matka on voinut jäädä vain toiveeksi. Nykyaikaiset Raamatut esittävät yleensä lopussa Paavalin matkojen karttoja. Niihin on merkitty vain ne, joista kerrotaan Apostolien teoissa. Kirjeissään Paavali puhuu sellaisista kokemuksista, joista Apostolien teoissa ei mainita. Vaikka kenenkään Jeesuksen opetuslapsen elämästä ei kerrota niin paljon kuin Paavalin, me tunnemme ilmeisesti vain pienen osan hänen vaiheistaan. Käsittämättömän sisukkaasti hän vei hyvää sanomaa uusille paikkakunnille ja vieraili tutuissa seurakunnissa. Hän toteutti taivaallista näkyään, jossa hän oli saanut kutsumuksensa, ja hänelle antoivat tarmoa ja suuntaa uudet näyt. Osasta niistä hän kertoo, mutta osaa voimme vain aavistella. Paavali joutuu matkojensa varrella ristiriitoihin monien muiden opetuslasten ja seurakuntalaisten kanssa, mutta häntä yhdistää näihin tärkein asia, usko Jumalan Poikaan Herraan Jeesukseen, kaikkien ihmisten Vapahtajaan.

Neljäs katsaus 7.5.2017 klo 17 Tuiran kirkossa

